

Sa
na'
tai'
de'

portfolio

Risto Myllylä, syksy 2006

Ei päivää ilman riviä

Mörssäriin mukaan luovaa kirjoittamista on sellainen, jossa todella luodaan jotakin uutta, sellaista mitä ennen ei ole ollut. Asiat ja tiedot voivat perustua menneeseen mutta niitä yhdistellään ja käsitellään uudella tavalla. Itselle kirjoittaminen on useimmiten ollut puoliväkinäistä, pakon sanelemaa toimintaa. Se vaatii aivotyötä. Voisi ajatella aivojeni olevan kovin hitaat käynnistymään tai sitten kirjoittamistavoissani on korjaamisen varaa. Jonkin uuden luominen tuntuu työläältä. Voisi myös ajatella, että ainakin opiskelussa, kaiken itselle uuden ymmärtämisen olevan luovaa. Jos ankaran lukemisen ja pohdinnan jälkeen onnistun muodostamaan lauseen, jossa metakognitio selitetään siten, että itsekin ymmärrän, olen varmasti ollut luova. Kirjoittaminen on siis myös oppimista.

Olen kyllä myös kokenut sen miten kirjoittaminen voi olla kuin perhosen kasvu toukasta aikuiseksi. Tunteista tulee ajatuksista, ajatuksista sanoja, sanoista kertomuksia. Se on tuntunut luovalta. Se on ollut jotakin minusta itsestäni. Täysin uutta. Näin olen kokenut kirjoittaessani joitakin laulunsanoja. Varsinkin tänä syksynä olen jälleen löytänyt tämän puolen itsestä-

ni, ja se on ollut innostava, kuin jotakin hukassa ollutta olisi löytynyt.

Sanataiteessa ja luovassa kirjoittamisessa tarvitaan Mörssäriin mukaan avoimia silmiä, kykyä nähdä ja havainnoida ympäristöä. Ei saa olla välinpitämätön ympäristöstään. En ole koskaan yrittänyt esimerkiksi kirjoittaa ympäristön kuvausta tai vaikkapa yleisönosaston kirjoitusta opiskelijoiden ankeasta taloustilanteesta. Lähinnä luovat kirjoitukseni ovat olleet sisäisten silmien näkemää, omien ilojen ja surujen havainnoimista ja niiden pukemista sanoiksi. Tällä kurssilla varmasti saan hyvää harjoitusta sanoilla maalaamiseen ja maailman katseluun. Kirjoittamaan oppii vain kirjoittamalla, kuten Mörssäri totesi.

Rohkeudesta Mörssäri myös puhui. Täytyy olla rohkea, jotta uskaltaa tehdä jotakin mitä ei ennen ole tehty, jotenkin näin hän totesi. Itselleni omien tekstien näyttäminen toisille vaatii varmasti pientä potkua persauksille, siis rohkaisua ja rohkaistumista. Oma teksti on aika henkilökohtainen juttu. Se paljastaa jotakin minusta. Ehkä on hyvä, etten ole kovin paljon kirjoitellut, enpä ainakaan kuvittele osaavani. (Tällainen ajatus on varmaan jokin defenssi, puolustuskeino murska-arvostelujen varalle.) Mutta miten voi arvioida toisen tekstiä tai kirjoittamisen taitoja? Milloin voi sanoa jonkun olevan hyvän kirjoittajan? Toivottavasti opin erottamaan tekstin ja kirjoittajan toisistaan, etten ajattele kirjoittajan olevan sitä mitä kirjoittaa. Eihän Hitleristä kirjoittava historioitsija ole natsi – välttämättä. Jos tämän erottaisin, ehkä uskaltaisinkin itsekin kokeilla erilaisia tyylejä, aiheita ja tapoja, ehkä jopa tabuja, joista kirjoittaa.

Mistä sitten ammentaa luovuutta? Mörssäriin mukaan havainnointi ja lukeminen ovat tärkeimpiä luovuuden lähteitä.

Tästä minulla ei ole omaa mielipidettä, uskotaan kokeneempaa. Luovuuden puolestaan tappaa, kokemukseni mukaan, korkealla kiiluva rima, jonka ylittämiseen ensimmäisellä kerralla kuluu liikaa energiaa. Itsestäni huomaan myös tarpeen kikkailla ja pyrkimyksen miellyttää lukijaa. Silloin itse sanoma saattaa hukkuu kauniiseen käärepaperiin. Kun kirjoitan koulutehtävää, kirjoitan opettajalle ja mietin mitä tämä haluaisi minun kirjoittavan. Tietysti aina pitää huomioida lukija mutta välillä tällainen ajattelu sitoo luovuutta. Ei rohkene sanoa sitä mitä haluaisi ja siten kuin haluaisi.

Mörssäri totesi haastattelun lopuksi, että kirjoittamisen tulisi olla jatkuvaa. Pitäisi kirjoittaa joka päivä. Toivottavasti tämä kurssi ikään kuin avaa pullon korkin, jotta kirjoittamisesta tulee minulle luovuuden kanava ja ajatukset kirjoittamisesta muuttuisivat myönteisimmiksi. Helppoa kirjoittamisen ei tarvitse olla, eikä se sitä ole – mutta se on mahdollisuus ilmaista itseään.

Ekskursio Taiteiden taloon

Astun sisään taiteiden taloon. Ovi on hieman vinossa ja saranat narisevat. Ei ole vielä talonmies ehtinyt niitä rasvaamaan. Eteisessä esitellään taidekasvatusta. Eräässä nurkkauksessa sanotaan, että ”taidekasvatuksen yksi uusiutuva merkitys voisi olla toiminta tarinoinnin paikkana, jossa kasvatettava voisi ymmärtää omaa elämäänsä ja tulla oman elämänsä subjektiksi”. Mielenkiintoinen ajatus tuo ”oman elämänsä subjektiksi tuleminen”. Nykyään paineet samankaltaisuuteen ja tarve tulla hyväksytyksi ovat yhteiskunnassa niin kovat, ettei oman itsensä kohtaamiseen ole varaa tai aikaa. Vesasen ja Laukkasen mukaan taiteen tekeminen mahdollistaa pysähtymisen, viipymisen ja pohdinnan. Se mitä tapahtui muinoin kun isäntä istui tuvan penkinpäähän iltasella vuolemaan puukauhaa ja miettimään syntyjä syviä, ei ole enää mahdollista. Tarvitaan taidetta ja kasvatusta, jotta olisi luvallista istua ja olla, luoda ja pohtia. Samalla löytää itsestään sen mihin pystyy ja mitä osaa hyvin. Päätän harppoa eteisestä kyökin puolelle sillä nälkä kasvaa syödessä. Josko sieltä löytyisi jotakin pureskeltavaa. Tai ehkä kohtaan

herttaisen vanhanajan talonemännän puuropatoineen, joka kertoisi miten asiat olivat ennen, kun kaikki oli paremmin.

Kyökin puolella ei ole ketään, vain vanha kello raksuttaa seinällä laskien aikaa ja odottaen milloin käki tulee jälleen kukkumaan kukuntansa. Keittiössä pohdin mitä kasvatus on. Päädyn kolmeen ajatukseen: Kasvatus on kasvamaan saattamista. Kasvatus on tulevaisuuteen suuntautunutta, tavoitteellista toimintaa. Kasvatus on vuorovaikutusta, yhdessä etsimistä ja löytämistä.

Mielestäni kasvattajan on kasvettava kasvatettavan mukana, kasvettava ihmisenä ja kasvattajana. Tässä tärkeä tekijä on vuorovaikutus. Maria Laukan mukaan taidekasvatus avaa mahdollisuuksia, joita kasvavassa itsessään on – ilmaisemisen, tunnistamisen ja ajattelemisen mahdollisuuksia. Mielestäni taiteen tekeminen, määrittellään taide sitten miten tahansa, tarjoaa välineen itsensä tutkimiseen, jota taitava taidekasvattaja voi hyödyntää auttaessaan kasvatettavaa löytämään omia vahvuuksiaan. Täytyihän maha näistäkin ajatuksista. Mitähän olohuoneesta löytyy?

Olohuone tarjoaa erilaisia määritelmiä taiteelle. Mielestäni taiteen tiputtaminen Eiffel-tornin huipulta alas tavallisten ihmisten oikeudeksi ja omaisuudeksi on tehnyt taitelle hyvää, mutta samalla hankaloittanut sen määrittelemistä. Taidetta kuvaa mielestäni parhaiten Varton ajatus siitä, että taiteen tekeminen tarkoittaa tietynlaista suhdetta ympäristöön ja omaan itseen. Ajattelen taiteen olevan asenne. Jos mummo on kova kutomaan sukkiä, niin mikä estää häntä nimittämästä itseään villasukkataiteilijaksi jos niin tahtoo. Nimenomaan jos tahtoo. Asenne.

Olohuoneen puolella on kovin kuuma, joten siirryn uimahallin puolelle vilvoittelemaan. Uimahallin oven yläpuolella on kyltti ”Sanataide sukellus omaan minään”. Runoilija Antti Jalavan on juuri altaassa ja lauleskelee runoaan, jossa puhutaan Suomen kielen merkityksestä. Hän ei varmaankaan ole huomannut minua koska noin kovaan ääneen uidessaan kailottaa. Mietin hänen runoan ja tosiaan, sitä ei huomaakaan miten tärkeää kieli on. Ajattelemisen, olemisen ja tunteiden sanoiksi pukeminen perustuvat omaan äidinkieleen. On todella niin, kuten Jalava toteaa: ”Suomen kieleni on itse alkuperä ja perusta minuudelleni.” Sanojen kautta voin kertoa totuuden tai kieltää sen, virittää valheen tai paljastaa sen, luoda maailman ja tuhota sen. Alkoihan maailman luominenkin sanasta. ”Ja Jumala sanoi: Tulkoon valkeus ja valkeus tuli.” Sana luo uutta. Ihmisten tapauksessa se vaikuttaa ensisijaisesti ajatusten tasolla ja sitten myös toimintaan. Sanojen ja kirjoitusten avulla voi samaistua toisen kokemukseen tai kertoa omastaan, tehdä käsitettäväksi sen mitä ei edes itse itsessään käsitä. Hauskinta on, että sanoilla voi leikkiä. Riimit soinnut, rytmit kutkuttavat kuulijaa, sitä, joka suostuu niille nauramaan. Pieninä lapsina kuuntelimme veljeni kanssa monia satuja kasetilta ja niistä on jäänyt mieleen pitkiä pätkiä. Vielä nytkin toinen voi kesken kaiken heittää jonkin kohdan vaikkapa Vinskin ja Vinsentin seikkailuista ja toinen voi jatkaa sanatarkasti ja samalla äänen sävyllä kuin lukija kasetilla. Se on yhteistä historiaa, muistoja mukavista hetkistä. Jätän Jalavan kroolaamaan ja loilottelemaan ja siirryn kuivattelemaan kodinhoituhuoneen puolelle.

Taisin mennä äsken hiukan asioiden edelle, sillä täällä kodinhoituhuoneessa puhutaan niistä asioista, joista äsken kirjoitin. Jos tästä huoneesta jotakin poimisin, niin olkoon se sitten seuraava kysymys: Miksi en kirjoita enemmän? Jokaisessa ihmisessä kai piilee jonkinlainen vallanhimo. Minä tunnustan! Sanojenhan kautta voisin hallita vaikka koko maailmaa tai ainakin omaani hieman paremmin. Tai voisin olla kuningas siinä mielikuvitusmaailmassa, josta voi kertoa pojalleni satuja. Mielenkiintoista on, että kirjoittamisella on välitön vaikutus omiin ajatuksiin. Kaikki se, mitä olen nyt kirjoittanut; olenko todella sitä mieltä? Ainakin väitän niin. Niin, mutta se oli äsken se. Ehkä mielipiteeni on jo muuttunut tai ehkä en ilmaissut itseäni tarpeeksi selvästi. Hankalaa mutta mielenkiintoista. Sanojen avulla todellakin jäsenän maailmaa huoneen otsikon mukaisesti.

Nyt tulin terassille. Pöydällä on Saarikosken kirja avoinna, jossa hän sanailee: ”Suomen kieli on minulle ikkuna ja talo. Minä asun tässä talossa. Se on minun ihoni”. Pentti Saarikoskelle kieli on ikkuna ja talo. Pieni messingin hohtoinen kärpänen lentelee kohmeisena kirjan yllä, laskeutuu haalistunen sivun päälle ja kysyy: ”Mikä on sinun ikkunasi ja talosi?” Vastataan: ”Taloni ovat ne ihmiset, joihin luotan ja ne asiat joihin uskon.” Ja kun tarkemmin ajattelee, en voi kiistää kielen ja sanojen merkitystä taloni olemassa oloon. Ne ovat kuin nauvoja ja tukipalkkeja, jotka pitävät rakennuksen koossa liittäen ihmiset toisiinsa. Ikkunoista en keksi mitään nasevaa vertausta, joten olkoon. Tehdään ikkunat myöhemmin.

Terassilla istuessani seuraani liittyy Majakovski. Valdimir on hänen etunimensä. Hän istuutuu viereeni kolkolle muo-

viselle puutarhatuolille (made by muovimaailma) ja siemailee smurffilimsaa, tai ainakin jotakin vihreää. Viritän keskustelua siitä, mitä olen talossa kokenut. Vastaukseksi hän täräyttää näkemyksensä taiteesta ilmoille: ”Taide ei ole peili, joka kuvastaa maailmaa vaan vasara, jolla sitä muokataan.” Olen Majakovskin kanssa eri mieltä. Taide on kyllä vasara, jolla maailmaa voi muokata. Monet näyttävät hakkaavan sitä huonompaan suuntaan. Mutta on taide myös peili, joka kertoo omasta aikakaudestaan. En viitsi alkaa väittelemään Vladan kanssa. Ehkä hänen limsansa on hieman terästettyä. Hymyilen vain, toivotan hyvää päivänjatkoa ja poistun takapihan kautta Taiteiden talosta. Olo on hyvä. Kumpi ei nyt tuo kylmä syystuuli karkottaisi kaikkia ajatuksia mielestäni, niin saisin jotakin paperillekin.

Violetinsinisellä taivaalla välkehtivät tähdet ja lumi narskahti jokaisella suksen potkulla. Peltoaukealla puhalsi pureva viima. Ilma oli kylmenemässä iltaa kohden. Tuffa hiihti edellä avaten latua, jonka päivällä satanut nuoska ja kova tuuli olivat tukkineet. Takanapäin näkyivät kaupungin valot himmentäen tähdet näkymättömiin mutta edessäpäin metsänrajassa taivas oli täynnä tähtiä.

Sai olla yksin. Tuntee ylpeyttä kun voitti tuulen voiman puskiessaan kohti metsänrajaa. Tuffan kanssa oli monet hiihtoretket ennenkin tehty. Se oli sellaista yhdessä olemista, missä ei tarvittu sanoja. Hiihrettiin vaan. Tuffa hiihti eritavalla kuin minä, pitkin sulavin potkuin ja vuorovedoin. Koetin monesti matkia häntä mutta en onnistunut. Tyylini oli räväkämpää.

Peltoaukea oli noin neljä kilometriä pitkä. Vähitellen alkoi paidan selkämys hiostua ja tunsin miten keho pääsi vauhtiin. Metsänlaidasta alkaisi viidenkilometrin konelatu. Tuffa varmaan sanoisi taas, että hiihdä vaan edellä niin saat mennä nopeempaa. Niin mä yleensä hiihdinkin edellä ja Tuffa tuli perässä. Hiihtomajalla pysähdyttäisiin kirjoittamaan nimet paikallisen urheiluseuran vihkoon. Mutta, jos olisin paljon Tuffaa edellä, niin näkisimme vasta pellonreunassa paluumatkan alkaessa. Silloin Tuffa kaivaisi taskusta mandariinin ja palan suklaata tai rusinoita. Hikisenä katseltaisiin vähän aikaan kaupunkiin päin. Olisi hiljaista. Välillä juteltaisiin suksisauvoihin nojaten kelistä ja säästä jotakin. Sitten olisikin pakko lähteä paluumatkalle, ettei puseron selkämys jäätyisi viimassa. Viimeinen puristus kohti lämpöistä kotia alkaisi. Mutta nyt oltiin vasta menossa. Kaikki nuo pienet ponnistukset ja nautinnon hetket olisivat vasta edessäpäin. Lumi hohti sinisenä. Suksi narisi. Ojanylityksen jälkeen olisi enää yksi pelto ylitettävänä. Vasen, oikea, vasen, oikea, potku ja tasatyöntö.

Maisema

Hienon hieno väre eteni pitkin veden pintaa. Pienet renkaat loittonivat vesikirpusta, joka ohuilla jaloillaan kellui tumman veden pinnalla. Kuin ajatuksen voimalla kirppu liisi veden pintakalvolla. Miten se teki sen? Miten?

Makasin laiturilla. Taivaan ranta punersi. Oranssia sinistä, mustaa. Pian kaikki värit ja yksityiskohdat sulautuivat toisiinsa, niin kuin kaikki äänetkin. Ilta-virkku rantasipi lensi kohti rantakivikkoa rikkoen sirityksellään hiljaisuuden. Pian sekin muuttaisi pois. Mutta vielä se viipyi hetken. Vesi oli lämmintä. Kohta saisi pulahattaa sen vilvoittavaan syleilyyn, pimeään ja lämpimään. Pimeys ei aina ole pelottavaa, ei silloin kun on nähnyt valon. Kun tietää mitä on todellisuus, vaikka ei sitä näekään. Enää vähäinen auringon kajo taisteli pimeyttä vastaan. Kohta hämärä peittäisi kaiken alleen. Mutta rauha pysyisi. Illan rauha, sydämen rauha, sellainen rauha, jossa on mukana ripaus haikeutta ja surumielisyyttä. Kai se on sitä suomalaisuutta. Savun tuoksu leijaili ilmassa.

Pipari trilogi

P i p a r i t r i l o g i

*Siirappinen salaisuus
suloinen uunin uus
Riemullinen toiveikkuus
jospa iäti kestät*

*On suloisuutes huumaa
makoisuutes kuumaa
ma koetan toivoen
sua sulava salainen
kaihoten kaipailen*

*Pipari tai pari
piparipari.
Ukko ja Akka,
pipari Ari
ja Mari sen pari.*

*Pipari tai pari
ajatteli Kari
Ensin suuhun Mari
jää yksinäinen Ari.
vaan ahne on Kari
taas koossa piparipari*

*Rasian pohjalla yksinäinen, unohdettu.
On syöty liikaa.*

Ahmittu.

Etkö näe miten vyö kiristää?

*Vaan sinutko vielä söisin?
Odota ensi vuotta*

Odota

*Silloin seuraksesi saat toisia
Nuoria ja kauniita*

*Kunnes kadonneet ovat kitoihin
Kakki kaverisi adventin
Sä yksin yli jäit.*

Odota ensi vuotta

Odota

Herra Tossavainen

Herra Tossavainen. Mitä siitä tulee mieleen? Niin, eihän nimi miestä pahenna, ellei mies nimeä. Mutta, entä jos sen pahenuksen on tehnyt apina, jota ei edes ole olemassa. Onpahan vain iloinen mielikuvituksen tuote istumassa toisen saporopäisen mielikuvitustuotteen olkapäällä. Tossavainen! ”Herra Tossavainen, meillä on ilo tarjota teille tämä erikoistarjous!” – niin luki Valittujen Palojen mainoskuoressa. Karvaisin, kovettunein kourin hän oli repinyt sen ja polttanut Porin Maijan pesässä. Kohotkoot savuna ilmaan! Eikä se ollut ensimmäinen, eikä viimeinen kerta, kun savua oli noussut Tossavaisen pienen vihreän tönön korsteenista.

Vain aamuisin nähtiin Tossavaisen kulkevan ruskeissa tohveleissaan puolen kilometrin matkan K-lähikaupalle. Yksi täysmaito, löylylenkki ja pullo kolmista olivat päivittäiset ostokset. Maanantaisin hän tosin osti myös purkin kissanruokaa. ”Juupelin, juupel”i, hän mutisi kävellessään muovikassi kädessään kotiaan kohti. Koulumatkalla olevat lapset väistyivät nurkan taakse piilon, kun Tossavainen kulki ohitse. Isommat pojat, ne

jotka jo polttivat tupakkaakin, olivat joskus kiusanneet Tossavaista ja haukkuneet apinaksi. Eivät kiusaa enää. Eivät uskalla, sen jälkeen mitä tapahtui.

Tossavainen istuutui vahan hetekan reunalle, jonka jouset pääsivät epävireisen narahduksen vajotessaan kohti lattialankkuja. Eteisessä palava hehkulamppu valaisi himmeästi koko pienen hökkelin. Ulko-ovi oli tiukasti lukittu ja kuistin väliovi oli haassa. Tossavainen tuijotti sängyltään kuistin ovea ja hikipisarat alkoivat tihkua hänen kaljuuntuvalle päällelleen. Oli taas yö. Yksinäinen, niin kuin kaikki muutkin yöt. Jännitys sai koko ruumiin kihisemään. Entä jos tänä yönä tapahtuu se mitä hän oli joka yö pelännyt. Joka ilta hän oli istunut näin hetekan reunalla tuijotellen huoneiden pimeitä nurkkia. Eteisen valo oli aina päällä. Se toi edes hieman turvaa ja poisti ilkeän pimeyden.

Juupeli, Tossavaisen mustanharmaa kissa, oli saanut iltaruokansa ja ruhtinaalliset rapsutukset yksinäiseltä isännältään. Nyt katti loikoili kamarin ovensuussa. Siitä ei turvaa olisi, jos joku tunkeutuisi sisään. Paitsi, jos onneton tunkeilija sattuisi astumaan Juupelin hännän päälle, silloin Tossavainen ehkä heräisi, jos nyt oli ehtinyt nukahtamaan. Pottunuija oli piilossa patjan reunan alla, odottaen isäntänsä taisteluhuutoa tunkeilijaa vastaan.. Kahteentoista vuoteen kukaan ei ollut tullut, ei öisin, eikä edes päivisin. Silti jokainen risahdus ja rasahdus, hellan pesästä kuuluva kipinän poksahdus tai jääkaapin surina olivat saaneet Tossavaisen valpastumaan ja mielikuvituksen laukkaamaan. Keppana oli ainoa unilääke, jota tästä kylästä sai. Niinpä hän oli juonut unilääkkeensä säännöllisesti ja viettänyt piinaavat yönsä aamunkajoa odotellen.

Tossavainen potkaisi tohvelinsa hetekan alle ja suoristautui patjalle. Kostean ja viileän täkin päällä oli vanha ja karhea villa-huopa. Tossavainen veti molemmat suojaksi päälleen ja jäi tuijottelemaan kuistin ovea. Kamarin kello tikitti vaimeasti antaen yksitoikkoisen hitaan rytmin yön kulumiselle.

Päivä oli ollut tavallista parempi. Kauppareissulla kukaan ei ollut tullut vastaan ja hän oli saanut kävellä suorinta reittiä kotinsa. Polttopuitakin hän oli saanut pilkottua koko loppuviikoksi. Ehkä unikin tulisi. Ehkä tänään olisi onni myötä loppuun asti. Tossavainen veti peiton päänsä yli ja risti kätensä. ”Levolle laske Luojani armias ole suojani. Jos sijaltain en nousisi, taivaaseen ota tykösi. Aamen.” Hävetti tällainen aikuisen miehen lapsuudesta jäänyt tapa. Mutta sen jälkeen oli aina turvallisempi olo. Äiti oli aina sen hänen kanssaan rukoillut ennen maata menoa. Oli kuin äidin muisto olisi suojannut häntä. Äiti.

”Pertti! Nyt sinun täytyy herätä, jotta ehdit kouluun.”

”Hmmm.”

”Tein sinulle voileivän. Nousehan nyt.”

Ei jaksaisi nousta. Peiton alla oli niin lämmintä. Sitä paitsi tänään olisi matematiikkaa ja hänen vuoronsa mennä tekemään kotitehtävä taululle. Illalla äiti oli auttanut läksyjen tekemisessä. Ulko-ovi sulkeutui narahtaen äidin lähtiessä töihin kutomolle. Äiti oli tänään mennyt poikkeuksellisen myöhään, kun niillä oli siellä joku seisokki.

Pertti nappasi leivän keittiön pöydältä ja taittoi sen taskuunsa. Koululaukku oli valmiiksi pakattuna eteisien nurkassa. Pertti sitoi kuluneet, isän vanhat nahkaiset kengät jalkaan. Ne olivat vielä aivan liian isot mutta parempiakaan ei ollut. Naapu-

rin Raimo kulki juuri ohitse kun Pertti astui ovesta ulos.

”Moro.”

”Moro, moro.”

”Kato mitä mulla on täs”, Raimo sanoi rehvakkaasti ja näytti Kinon elokuvaalippua. ”Mä olin eilen poikien kans kattoos sen uuden kotimaisen. Laitakaupungin laulu. Palo oli siinä pääjehu ja Ansa oli aika fini.”

”Ai.” Perttiä harmitti. Hän ei koskaan päässyt elokuviin. Ei ollut rahaa.

”Teiksä matikan läksyt? Annaks mun lunttii ne?” Raimo uteli.

”Tein. Se on mun vuoro tehdä taululle.”

”Se matikan Jantunen on ihan hoopoo. Ihan liian tiukka.”

”Joo.”

Se matikan tunti jäi Pertin mieleen. Jantunen olikin sairaana ja sijaisena oli nuori, kaunis opiskelija seminaarista. Pertti oli ylpeä, kun oli tehnyt tehtävänsä ja kirjoitti pitkän lausekkeen taululle, niin kuin oli sen äidin kanssa edellisenä iltana tehnyt. Kukaan muu ei edes ollut osannut laskua. Kun lasku oli valmiina, tutki sijainen hölmistyneenä opettajan kirjaansa, kiitti Perttiä ja pyysi tätä menemään paikoilleen. Sitten siirryttiin seuraavaan laskuun. Vasta jälkeenpäin Pertti oivalsi, että hänen hieno ja pitkä laskunsa oli ollut väärin. Kerrankin, kun läksyt olivat tehtynä ja oli hänen vuoronsa olla taululla, niin hän mokasi. Hän oli laskenut väärin. Äiti oli laskenut vääriin.

”Väärin! Väärin! Väärin! huusi ääni pään sisällä.”

”Väärin!”

Tossavainen säpsähti hereille. Väärin! Hiki virtasi hänen otsalaan. Taas tämä kiusallinen muisto oli tullut hänen uniinsa. Varsinainen apina. Pelle! Miten saatoin silloin nolata itseni sillä tavalla?

Eteisessä ei näkynyt ketään. Kamarin kello jatkoi yön laskemista. Tossavainen mietti untaan. Eipä olisi opettaja Ahti Juntunen, Raimo tai muut luokkatoverit uskoneet mihin asti Pertti poika vielä pääsisi. Lukupäätä minulla aina oli, vaan se matematiikka. Mutta pääsimpä silti opettajaseminaariin. Juupeli sentään, että pääsinkin. Näytin niille.

Tossavainen siirsi peiton syrjään, nousi ja tassutteli piirongin luokse. Sen yläpuolella roikkui kehyksissä opettajaseminaarin todistus. ”Pertti Tossavainen”, siinä luki mustin lihavoituduin kirjaimin. ”Hmm. Menneet on menneitä. Kai tässä pitää vaan yrittää nukkua.”

Tyynyliina oli märkä ja Tossavainen käänsi tyynyn toisinpäin. Juupelikin ilmaantui ovensuuhun, oli kai ollut öisillä pyyntiretkillään. Hetken aikaa Tossavainen tuijotteli eteisen lampun valokehää, kunnes levoton uni sai jälleen vallan.

”Kuulitko sä mitä Tossavainen oli taas tehnyt?”

”En. Mitä?”

”Yhdeksännen luokan Riitta, se lettipää, hyvä biologiassa. Se kertoi, tai siis mä kuulin, kun se jutteli ystävilleen, että Tossavainen oli ehdotellut sille jotain. Kirjoittanut jotain vihjailevaa aineen palautteeseen.”

”Eikä. Ei olis uskonut. Sehän on sellainen reppana. Ei sillä taida olla vaimoa.”

”Ei. Enkä ihmettele.”

Korvat punaisina Tossavainen kuunteli opettajahuoneen kulman takana juoruämmien valheita. Hän astui esiin ja oli menevinään ottamaan kahvia. Näitä sivistyksen kansankyntilöitä paljastuminen ei hätkähdyttänyt ollenkaan. ”Kas Pertti. Mitä kuuluu? Puhuimmekin tässä juuri Sirpan kanssa miten yksinäiseltä sinä vaikutat.”

”Niin, et ole vielä tavannut ketään unelmiesi pikku punapäätä. Se kai on naisihanteesi Tossavainen? Saparot ja kaikki. Täällähän ehdokkaita riittää.”

Kahvi kuppi räsähti lattiaan, ei vahingossa, vaan raivon sinkauttamana. ”Perkeleen perkeleet”, huulet muodostivat sanat mutta ääntä ei kuulunut. Koko keho tärisi ja kasvot olivat punehuneet. Hitaasti hän kääntyi kohti ovea ja poistui huoneesta. Noille kahdelle ei saanut suoda sitä riemua, että pääsisivät nauttimaan pidempään tästä tilanteesta. Ei tänään, eikä enää koskaan. Hän melkein juoksi koulun loputtomalta tuntuva käytävää pitkin kohti ulko-ovea. ”Ei perkele!” Pois täältä, pois. Mutta pakeneminen ei auttanut, syytökset ja valheet seurasivat häntä. Ne olivat hänen päänsä sisällä ja pää oli toistaiseksi vielä mukana.

”Tossavainen on vihjaillut.”

”Punapää ja Herra Tossavainen.”

”Eipä olisi ensimmäinen kerta.”

”Pertti sinusta on valitettu. Syytetty ahdistelusta.”

”Valetta! Valetta! Valetta!”

Tuolta tuli vastaan kylän poikia. Samoja, joita aina maleksi kaupan kulmilla. Nyt pitäisi kiertää viereisen kujan kautta. Hän kiirehti askeliaan. Kauppakassit osuivat hänen jalkoihinsa ki-

lahten joka askeleella. Myöhäistä. Pojat juoksivat.

”Katsokaa itse herra Tossavainen!”

”Näytä meille joku temppu. Simpanssi!”

”Apina kantaa kaljakasseja, onhan siinä temppea kerrakseen.”

Yksi pojista sytytti sätkän ja puhalsi kitkerän pistävän savun hänen silmilleen.

”Pistä yks kalja tai muuten mä vähän koulutan sua Tossavainen.”

Silmissä sumensi. Maailma pyöri ympärillä. Väsymyksen ja häpeän kyynleet kastelivat hänen sänkiset poskensa ja hän vajosi maahan. Ei jaksa enää. Ei enempää.

Pojat katselivat ihmeissään pilkkansa kohteen murtumista.

”Sehän itkee.”

”Lähetään veks.”

”Pitäiskö sitä jotenkin auttaa?”

”Kyllä se selviää. Lähetään ny.”

Hänen tyynynsä oli märkä, se toinenkin puoli. Ei hiestä, vaan kyynelistä.

Kamarin kello oli saanut yön laskemisensa loppuun ja siirtynyt päivävuoroon. Juuri nyt se laskee kuinka monta tikitystä mahtuu kymmenen ja yhdentoista välille. Verhojen välistä tunkeutuva päivänvalo sai eteisen hehkulampun näyttämään mitättömältä. Hämärä oli väistynyt ja valo oli tunkeutunut hökkelin perimmäiseenkin nurkkaan. Vain vuoteessa makaavan miehen maailmassa oli pimeää. Hän oli peiton alla. Peitto kohoili ylös ja alas hengityksen mukana. Yhtäkkiä ovi kolahti ja nukkuvan mie-

hen käsi singahti patjan alle. Pottunuijaa vapisevassa nyrkissään puristaen Tossavainen kohottautui hetekalta. Jouset narahtivat. Hän hiipi kohti ulko-ovea valmiina kolauttamaan jokaisen tunkeilijan lattiaan. Hän raotti kuistin ovea ja näki miten hahmo vilahti ikkunassa. Lattialla kynnyksimatolla lojui valkoinen kirjekuori. Posteljooni!

”Juupelin, Juupeli.” Varmaan niitä tavallisia mainoskirjeitä tai lasku. Tai ei sittenkään. Siinä on tavallinen postimerkki ja nimi on kirjoitettu käsin. Kukahan minulle kirjeitä lähettelee? Kirjeen lähettäjäksi oli merkitty Tuula Laiho Espoosta.

”Tuula.” Yhden Tuulan muistan sieltä seminaarista. Mitähän se nyt? Kirje alkoi näin: *Hyvä opiskelutoveri vuosien takaa. Minulla on ilo kutsua sinut muistelemaan menneitä luokkakokouksen merkeissä...*

Luokkakokous. Kaikenlaista. Eihän sitä nyt sellaisiin. Tossavainen asteli keittiön puolelle kutsu kädessään. Oli aamukahvin aika. Hän aukaisi tulipesän luukun, sytytti tulitikun ja antoi tulen tarttua kutsun valkoiseen paperiin. ”Ei, ei sittenkään”, Tossavainen mutisi. Joka päivä ei tullut postiluukusta kutsuja, joten vaikkei menisikään, niin voisihan kutsun silti säästää muistona siitä, että joku muisti hänet.

Tossavainen otti roskakorista sytykkeeksi kuoren, jossa luki Herra Pertti Tossavainen. Kohta pihkaiset kuusen oksat poksahtelivat iloisesti pesässä. Olihan siellä seminaarissa paljon mukavia opiskelijatovereita. Mauno, se kauppiaan poika ja Esko, se jonka isoisällä oli aseliike Helsingissä. Niin ja Tuula. Silloin sen sukunimi taisi olla Mikkonen. Oli siis naimisiin päässyt ja ihmekös tuo, kaunis nainenhan se oli. Mitähän niille kuluu. Jos oma tilanne olisi yhtään kehuttavampi, niin lähtisin. Varmasti

lähtisin. Nyt ei kehtaa.

Kahvi oli valmista. Tossavainen asetti sokeripalan huuliensa väliin ja nosti höyryävän kupin kasvojensa eteen. Huumaava kahvin aromi lämmitti mieltä. Tuli koti mieleen, äiti häärimässä lieden edessä, kahvin tuoksu ja kodin lämpö. Usein keittiössä tuoksui tuore, jauhettu kahvi. Sitä oli aina, vaikkei rikkaita ol-tukaan. Niin, äiti. Jospa äiti eläisi, vaan eipä tuolta maan alta ollut kukaan kahdenkymmenen vuoden jälkeen ylös noussut. Mutta muistot pysyivät. ”Äitihän sanoi aina”, Tossavainen mi-etti puoli ääneen, ”että älä välitä ihmisten puheista, sillä niin vaan jokainen kerran kaatuu ja siihen maatuu.” Niin. Ei saisi välittää. Ei luovuttaa.

”Juupelin juupeli”. Ei tässä luovuteta.

Tossavainen hörppäsi kuumaa kahvia ja nautti sen läm-möstä. Päivästä tulisi kaunis.

(Jatkettu harjoituksesta, jossa aloituksen aihe on saatu puhelinluettelosta löytyneestä nimestä.)

Syksyinen maa

S y k s y i n e n m a a

On kylmä taas
Villapaidan päälleni puin
Härmässä maan
syksyn kuulus kirpeys
kasvoillain viipyy
vie lapsuuden muistoihin

Niin kylmä taas
Ei aurinko loista valoan
Hämärään maan
sen kirkkain säde
hiljalleen hiipuu
Milloin valaiset kirikkaammin?

Pimeä maa
Tähdet toivoa tuikkii kuitenkin
Huomata saan
Sinun kätesi vahvat
minua kantaa
läpi elämän syksyjen

Hiljainen maa
Pienet hetket tiedät jokaiset
Kun kuuraan maan,
ehtii lehti kaunein
ja sen hetken
Sua hiljaa rukoilen

Ensinovellisti

Kävelen pitkin Viipurin katuja. Torilla on vilinää niin kuin tavallisesti. On räsymattoja, mattoharjaa, koria ja karamelleja ja kaikkialla epätoivoisia ihmisiä kaupittelemassa tavaroitaan. Pureva tuuli puhaltaa mereltä päin haihduttaen pois keväisen auringon lämpöiset säteet. Minulla on tapaaminen. Pietari-Paavali –kirkon portaiden edessä. Tapaan itseni.

Olen saapunut ajoissa paikalle, eihän näin tärkeästä tapaamisesta sovi myöhästyä. Mattoharja ja makeispussi kädessäni värjöttelen kirkon pilareiden juurella. Risto on tietysti myöhässä. Ottaa kai mallia venäläisistä.

Mietin miltä hän näyttää. Tai siis miltä näytän. Hiukset ovat ehkä hieman lyhyemmät kuin nyt, ja ehkä on joitakin muitakin eroja. Tuolta hän saapuukin. Samanlainen musta takki, ruskeat housut ja vaelluskengät, aivan kuten minulla. Mutta lyhyemmät hiukset.

”Moro. Mitä mies?”

”Mitäs minä.”

”Mitä uutta sitten lokakuun?”

”No oon vähän kirjoitellut.”

”Älä! Mitä laatua?”

”Novellin ja runoja.”

”Kato oikee Ruuneberi.”

”No en määhän nyt tiedä, mutta mukavaa se oli. Sai ilmaista itseään. Löytää uusia puolia itsestään. Ja ennen kaikkea tajuta, että sanoilla voi tehdä vaikka mitä. Ajattele nyt jos tää kaikki mitä meidän ympärillä on, ei olisikaan totta, vaan jonkun kirjailijan luomaa illuusiota.”

”Aika hurja ajatus.”

”Kato mä myönsin itelleni tällaisen mitalin ensimmäisen novellin kirjoittamisesta. Mä kuulun nyt ensinovellistien klubiin.”

”Aika komeehan toi on. Ketä muita siihen kuuluu?”

No ei siihen vielä... Katso! Tuo nahkatakkinen pitkä mies tuolla puistonpenkillä!

”Niin mitä siitä?”

”Eks sä tunne sitä? Se on Valdimir Majakovski. Mä tapasin sen kirjoituskursilla Taiteiden talossa. Omahyväinen tyyppi, mutta arvostettu. Se on futuristi.”

”Jaa. Enpä oo ennen kuullut.”

”Sähän et olekaan vielä käynyt sanataiteen kurssia. Menään morjestaan sitä.”

”Traastuite Vladimir Majakovski!”

”Traastuite kuka lienetkin.”

”No Vlada, etkö muista minua? Tavattiin marraskuussa taiteiden talossa.”

”Jaa, jaa, kaikkea ei voi mustaa. Olitko sinä se talonmies?”

”En suinkaan. Olen Risto Myllylä. Ensinovellisti.”

”Hmm. Kaikenlaisia sitä onkin”, Majakovski hymähti, katseli minua ja kaksoisolentoani päästä varpasiin, pudisti päätään, istuutui ja syventyi sanomalehteensä.

”Sanoinhan, että se on omahyväinen. Ei edes huomannut mitaliani.”

”Varo, ettei itsellesi käy samoin. Merkit ovat ainakin sen suuntaisia.”

”Haista suolakurkku! Kohta olet itse kurssilla, ja sinut tunti-en myönnät itsellesi ainakin viisi mitalia jokaisesta kirjaimesta, jonka onnistut väsäämään paperille.”

”Äh, lopetetaan tämä ja mennään syömään. Sanataide kuulostaa kyllä mielenkiintoiselta ja näytät pitäneen siitä.”

”Joo, mä tajusin, että mun ajatukset voi olla tärkeitä ja mielenkiintoisia ja että mun pikku sävellykseni ovatkin runoutta. Lisäksi oli hauskaa lukea muiden tekstejä ja saada palautetta toisilta. Ne ei olleet siellä niin kuin tuo Majakovski. Mä en myöntäisi sille edes lyijykynää.”

Alkoi jo hämärtää, eikä takin korkea kaulus pystynyt pitämään poissa tuulen kylmyyttä. Vauhkootuneet Ladat sinkoilivat pitkien kuoppaisia mukulakivikatuja ja juopot etsivät suojaa rappukäytävistä.

”Mennään vaan sinne syömään. Mää otan Porsche –keittoa”
Toinen minäni hymyili minulle, mutta ei sanonut sanakaan sulkiessaan ravintolan oven takanaan.

Loppu

